

ČO JE GRAMOTNOSŤ
FORMOVANIA BUDÚCNOSTÍ
(FUTURES LITERACY) A
PREČO JE DÔLEŽITÁ PRE
MLADÝCH ĽUDÍ?

OBĚAH

1. ČO JE GRAMOTNOSŤ FORMOVANIA BUDÚCNOSŤÍ
 2. VÝZNAM PREDPOKLADU VO FORMOVANÍ BUDÚCNOSŤÍ
 3. VPLYV PREDPOKLADOV NA SÚČASNOSŤ
 4. INÝ CIEĽ, INÉ SPÔSOBY PREDPOKLADOV
- ◊ PROJEKTE "THE FUTURE IS NOW" A O TOM, PREČO POUŽÍVAŤ GRAMOTNOSŤ FORMOVANIA BUDÚCNOSŤÍ S MLADÝMI ĽUDMI

REALIZÁTORI PROJEKTU

BUDÚCNOŠŤ
NIE JE AŽ TAK
VZDIALENÁ
POUŽÍVAME
JU STÁLE

Pre mnohých z nás je budúcnosť tajomným a nehmotným pojmom. Samotné slovo môže evokovať živé a niekedy stereotypné predstavy zo sci-fi filmov, napríklad lietajúce autá, technologické pokroky, či teleportovanie. Ak sa zamyslíme, budúcnosť nie je až tak vzdialená. Používame ju stále. S budúcnosťou napríklad pracujeme pri plánovaní:

„Zajtra oslovím osobu, ktorá mi dala túto publikáciu o gramotnosti formovania budúcností.” Rovnako s ňou pracujeme pri osobnom rozhodovaní a vlastných individuálnych voľbách:

„V nasledujúcich rokoch plánujem zorganizovať workshopy zamerané na rozvoj gramotnosti formovania budúcností s mladými ľuďmi.”

Táto publikácia vás prevedie úvodom do gramotnosti formovania budúcností (Futures Literacy) a rôznymi spôsobmi, ako ju môžete využívať.

1. ČO JE GRAMOTNOSŤ FORMOVANIA BUDÚCNOSTÍ A PRE KOHO JE URČENÁ?

Termín „Futures Literacy“, ktorý do slovenčiny môžeme voľne preložiť ako “gramotnosť formovania budúcností” alebo “zručnosť porozumieť viacerým budúcnostiam” zaviedol Riel Miller, keď mal na starosti tieto aktivity v UNESCO. Vychádzal z poznania, že každý človek predpokladá/predstavuje si isté scenáre budúcnosti, ale väčšina ľudí si neuvedomuje, že to robí. Budúcnosť existuje iba v našej predstavivosti, a teda ju môžeme skúmať rôznymi spôsobmi. Riel Miller napísal:

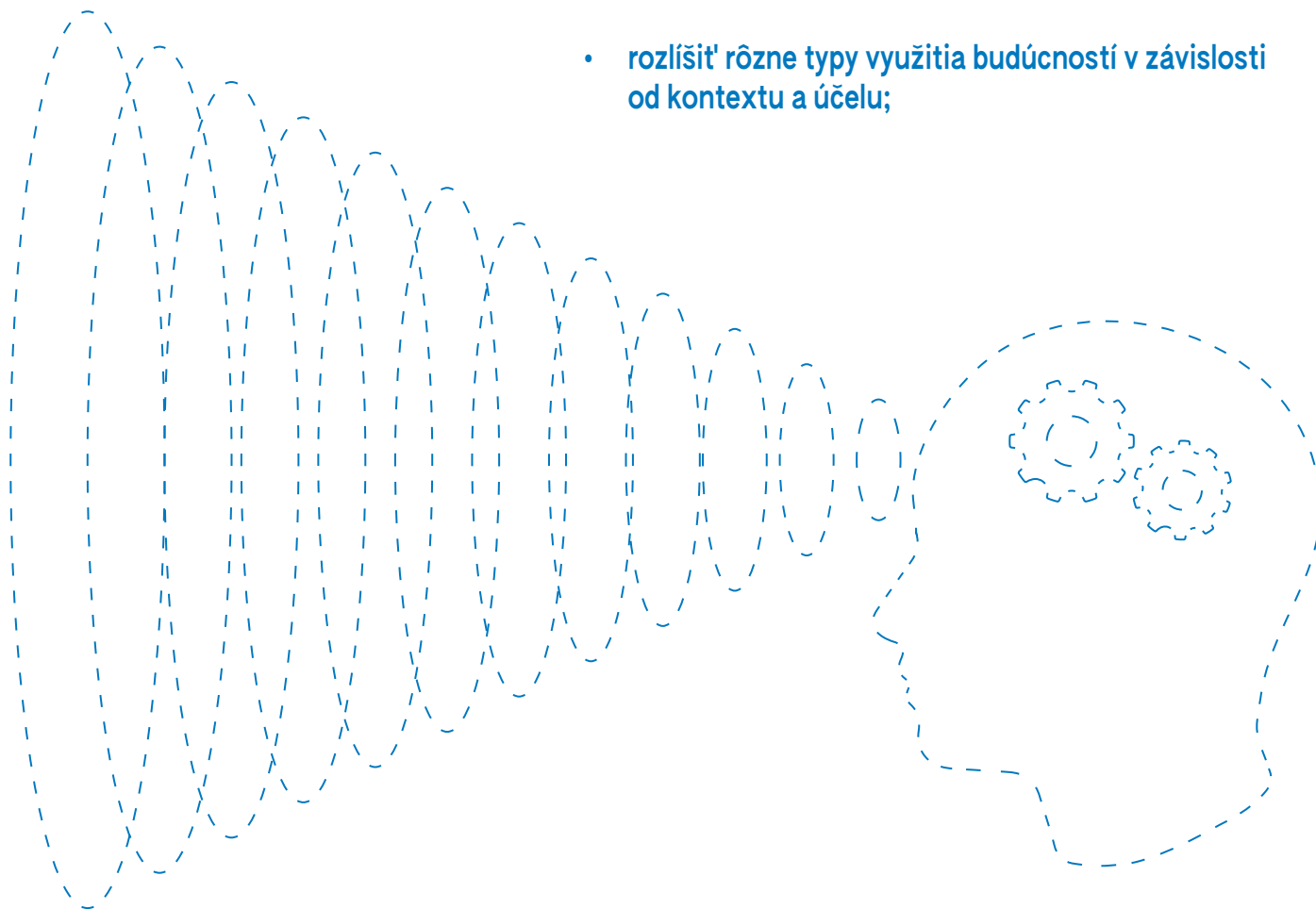
“Gramotnosť formovania budúcností (GFB) je schopnosť. Je to kompetencia, ktorá umožňuje ľuďom lepšie pochopiť úlohu budúcnosti v tom, čo vidia, a čo si uvedomujú. Byť zbehlý v tejto gramotnosti, znamená mať silnú predstavivosť, vedieť sa pripraviť na zmeny, vyrovnáť sa s nimi a vynájsť sa v období, kedy k nim dochádza.

Pojem Futures Literacy - gramotnosť formovania budúcností, pokračuje v myšlienke gramotnosti napr. čítania a písania, pretože ide o kompetenciu, ktorú môže a mal by získať každý. Je to kompetencia, ktorú má každý na dosah.

To, že si ľudia môžu slobodne vytvárať svoje predstavy o budúcnosti je rovnako revolučné, ako bolo revolučné čítanie a písanie pre zmenu ľudskej spoločnosti. Toto je príklad toho, čo možno nazvať „zmena podmieňuje zmenu.“ Obrovský potenciál a transformačná sila je v tom, čo sú ľudia schopní sa dozvedieť, predstaviť si a urobiť.”

Gramotnosť formovania budúcností je určená pre každého. Nevyžaduje si zvládnutie žiadnej špecifickej techniky, ale je to skôr vyvíjajúci sa súbor vedomostí, zručností a postojov, väčšinou naučený a získaný v praxi. Jednotlivcom umožňuje:

- lepšie pochopiť, ako predvídanie budúcnosti ovplyvňuje to, čo v súčasnosti vidia a robia;
- pochopiť, aký dopad má predstavovanie si budúcnosti na prítomnosť;
- rozlíšiť rôzne typy využitia budúcností v závislosti od kontextu a účelu;

2. VÝZNAM PREDPOKLADU VO FORMOVANÍ BUDÚCNOSTÍ

PREDPOKLADÁME VŽDY

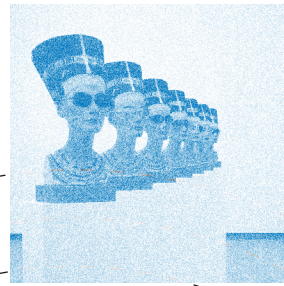
Či sme si toho vedomí alebo nie, všetky naše rozhodnutia sú založené na predpokladoch. Sú to obrazy budúcnosti, ktoré nám pomáhajú pri súčasnom rozhodovaní.

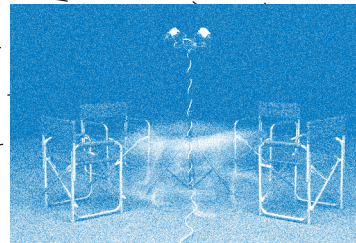
© Christian Marclay, Boneyard

© Joshua Mellin
Exploring Tokyo's Shibuya crossing

© Isa Genzken, Nofretete

© Flora Bouteillé et Cassandre Langlois, Together Until What?

© Pekka Niittyvirta, Lines

Predpokladáme napríklad, keď:

- prechádzame cez ulicu a robíme podvedomú analýzu pohybujúcich sa vecí (vrátane nášho tela). Hodnotíme, čo iní ľudia, vozidlá a systémy môžu, alebo nemôžu urobiť;
- si vyberáme nový telefón a predvídame jeho využitie, vyhodnocujeme, či tento model zostane vyhovujúci dostatočne dlho, predstavujeme si, ako zareagujú naši priatelia;
- sa uberáme tým či oným smerom štúdia, alebo uvažujeme nad vývojom pracovnej situácie v podobných profesiách;
- si vyberáme miesto na život. A už dnes berieme do úvahy vplyv klimatických zmien na to, aký život tam bude o niekoľko desaťročí;
- diskutujeme o politike a politických otázkach. Väčšina politických rozhodnutí sa robí v mene lepšej budúcnosti. Ukazuje nám to, že naše predstavy toho, čo prinesie budúcnosť sú rozdielne, ako aj to, čo si myslíme, že by malo byť „lepšie“;
- sa chystáme na koncert. Rozmýšľame, čo si oblečieme, akí tam budú ľudia, a predstavíme si samých seba na koncerte ešte predtým, ako sa reálne uskutoční;

MINULÉ POZNATKY, SÚČASNÉ PREŽÍVANIE A ... PREDPOKLADY

Spôsob, akým sa rozhodujeme pri riešení rôznych problémov, je založený na vedomostiach čerpaných z minulosti a na tom, čo zažívame v súčasnosti. Na rad prichádzajú predpoklady. Spolu s kombináciou minulých vedomostí a súčasného prežívania nám predpoklady pomáhajú vytvárať rôzne scenáre, ktoré nám umožňujú pripraviť sa na ... niečo.

Napríklad, keď na križovatke čakáme, kým prejdú všetky autá, aby sme mohli bezpečne prejsť cez cestu. Alebo keď si pred turistikou predvídavo zabalíme pršiplášť. Zážitky, ktoré sme prežili v minulosti a prežívame v súčasnosti, nás ovplyvňujú, ako sa budeme správať v budúcnosti.

Ako to, že nedokážeme vysvetliť (ani sami sebe), ako tieto momenty „predpokladania“ ovplyvňujú naše rozhodnutia? V prípade, keď sa rozhodujeme medzi štúdiom umenia alebo techniky, do rozhodnutia podvedome vstupujú aj naše hypotézy rôznej budúcnosti. Akú budúcnosť očakávame, keď doštudujeme?

- Bude situácia úplne iná alebo podobná ako dnes?
- Je to pre nás ľahko predvídateľné a môžeme sa na takúto budúcnosť spoľahnúť?

© Fay Godwin, Our Forbidden land

Robenie predpokladov budúcnosti je o presvedčení, že to, čo robíme dnes, vytvára potenciálne cesty a možnosti ako pre nás samých, tak aj pre naše prostredie. Inými slovami, je to sila našej individuálnej alebo kolektívnej schopnosti zmeniť chod sveta.

- Prispôbujeme sa budúcnosti, o ktorej veríme, že je nezmeniteľná? Alebo formujeme budúcnosť, v ktorej chceme žiť? Môže sa to týkať našich individuálnych rozhodnutí („Môžem sa stať tým, kým by som chcel byť?“), ako aj nášho prostredia či našej komunity.
- V prípade formovania budúcnosti kolektívnym spôsobom diskutujeme o tom, čo si želajú daní jednotlivci kolektívu a čo nie. Toto zedefinovanie môže mať prínos pre našu komunitu, prostredie, organizáciu, atď.

Gramotnosť formovania budúcností je kompetencia, ktorá nám umožňuje uvedomiť si, akú aktívnu úlohu má budúcnosť v tom, čo vidíme a robíme dnes. Naše očakávanie presunieme z nášho podvedomia do našej vedomej mysle a tým demonštrujeme, že aj my máme určitú právomoc v tom, ako bude vyzerat' budúcnosť.

3. VPLYV PREDPOKLADOV NA SÚČASNOSŤ

Budúcnosť „neexistuje“. Nie je pred nami len jedna budúcnosť, ktorá čaká na to, aby sme ju objavili. Spolupôsobí príliš veľa faktorov. Príliš veľa vecí závisí od toho, čo urobíme, alebo neurobíme. Len premýšľanie o budúcnosti ju pravdepodobne mení. Podstatou je, že myslíme na budúcnosť s cieľom ovplyvniť naše súčasné konanie a zároveň len premýšľanie o nej, ju môže pravdepodobne zmeniť. Keďže budúcnosť neexistuje, premýšľanie o nej - robenie predpokladov - je predovšetkým pôsobenie predstavivosti. Vytváranie obrazov možných alebo pravdepodobných smerov v našich individuálnych alebo kolektívnych myšliach.

Keďže budúcnosť neexistuje, premýšľanie o nej - robenie predpokladov - je predovšetkým využívanie predstavivosti. Vytváranie obrazov možných alebo pravdepodobných smerov v našich individuálnych alebo kolektívnych myšliach.

© JeeYoung Lee, Slow dance

© Mireia Luzarraga, Takk

PREDPOKLADY AKO AKT PREDSTAVIVOSTI MAJÚ VEĽMI HMATATEĽNÉ VÝSLEDKY

Existujú celé odvetvia, ktoré fungujú na základe predpokladov. Mnohé sektory musia predpokladať, aby mohli plánovať svoje budúce kroky. Napríklad odborníci vo finančnej a poisťovacej sfére, priradujú budúcim udalostiam ich cenu a hodnotu na základe pravdepodobnosti. Technológie priťahujú miliardy súkromných a verejných investorov a to na základe tvrdení o tom, čo technológie môžu dosiahnuť v budúcnosti. Mestá plánujú smer svojho rozvoja tým, že vytvárajú rôzne obrazy, ktoré sú ovplyvnené kombináciou nádejí, sľubov a/alebo opisov vážnych dôsledkov ničnerobenia.

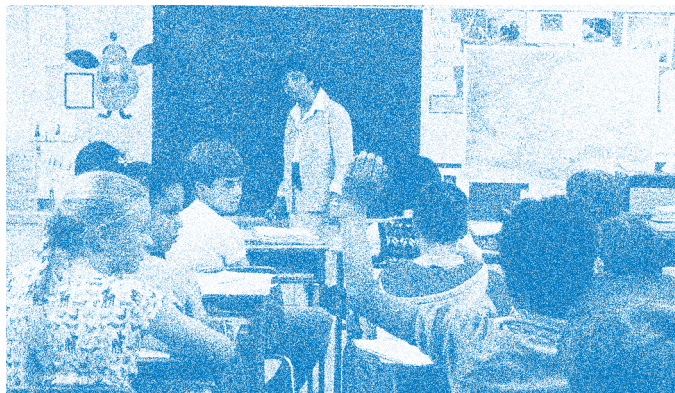
Gramotnosť formovania budúcnosti je kompetencia, ktorá umožňuje ľuďom porozumieť skutočným dopadom predstavovania si rôznych budúcností. A preto možno spojiť robenie predpokladov s konkrétnymi činmi.

Ale ako?

4. INÝ CIEĽ, INÉ SPÔSOBY PREDPOKLADOV

To, ako sa rozhodujeme ako jednotlivci alebo komunity, určuje smer, ktorým sa ako spoločnosť uberáme. Napríklad počas XIX. a XX. storočia, vtedajšie skúsenosti a poznatky o svete, ako aj naratív potreby pokroku a rastu, smerovali k prijímaniu kolektívnych rozhodnutí, ktoré prekonal väčšinu ostatných možných vízií o budúcnosti. Výsledkom bol globálny prístup k rozvoju (ekonomiky, miest, dopravy) a upevneniu určitých dominantných vzťahov k prírode a nezápadným krajinám.

Dnes, keď si vyberáme svoje smerovanie, vyberáme si určitú víziu budúcnosti, ktorú si želáme. Predstavujeme si samých seba v nej. Keď sa spolu s ostatnými zapájame do hľadania riešení rôznych ekologických či sociálnych problémov, spoločne sa rozhodujeme a zdieľame obrazy sveta, ktorý chceme. Učíme sa, aké kroky podniknúť, aby sme tieto obrazy zhmotnili.

© Michael Anderson

Keď sa snažíme vytvoriť módne kúsky, ktoré budú hitom budúceho roka, snažíme sa najprv zachytiť súčasné trendy. To nazývame v gramotnosti formovania budúcností **predpokladaná budúcnosť**.

Keď plánujeme, do ktorých oblastí výhľadovo investovať, vyhodnocujeme najvýnosnejšie oblasti a berieme do úvahy rôzne eventuality. To je **pravdepodobná budúcnosť**.

Keď chceme posilniť odolnosť našich komunít, pracujeme s predpokladom budúcich možných, hoci zatiaľ neznámych kríz, na ktorých zvládnutie bude nevyhnutná radikálna zmena - politická či spoločenská. To voláme **experimentálna budúcnosť**.

© Sushil Nash

V závislosti od toho, čo dúfame, že dosiahneme, ako ďaleko sa chceme pozeráť, a na koho budúcnosti pracujeme (na našej vlastnej alebo na budúcnosti krajiny), existujú tri hlavné spôsoby, ako pracovať s “budúcnosťou”:

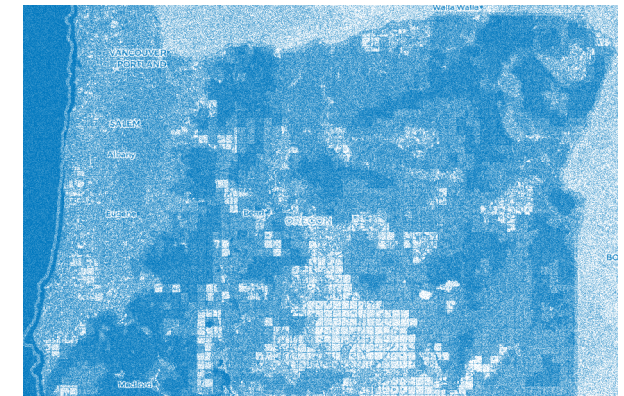
- **„Prediktívne/predpokladané“ budúcnosti** sa snažia minimalizovať neistotu a získať čo najhlbší vhl'ad do toho, ako môže budúcnosť reálne vyzerať. Tento prístup je postavený na krátkodobých prognózach, strategickom plánovaní a na opatreniach smerujúcich k zmierneniu rizík.
- **„Pravdepodobné“ budúcnosti** sú značne neisté a tí, ktorí sa venujú ich výskumu majú pripravených viacero scenárov, aby vybrali ten najvhodnejší, alebo aby sa čo najlepšie pripravili na všetky možné eventuality.
- **„Experimentálne“ budúcnosti** tvoria obrazy alternatívnej budúcnosti celých skupín. Cieľom tohto prístupu je otvárať nové možnosti, spájať ľudí okolo nových perspektív a spochybniť dominantné naratívy o budúcnosti. Nie je to ani tak o možnosti, či dokonca pravdepodobnosti, ako o transformácii.

© Art Rights

PREDIKTÍVNE

PRAVDEPODOBŇÉ

© Oregon Department Of Forestry

© Courtesy of Forensic Architecture

EXPERIMENTÁLNE

GRAMOTNOSŤ FORMOVANIA BUDÚCNOSTÍ JE DÔLEŽITÁ PRE SPOLOČNOSŤ AKO CELOK

Výhody tejto gramotnosti presahujú jednotlivca. Stať sa zbehlým v tejto kompetencii je možné najmä počas procesov kolektívnej inteligencie. Keď sa ľudia spoločne učia, chápu navzájom svoje názory a vracajú sa k najhlbším historickým a kultúrnym koreňom, ktoré sú zdrojom ich vnútorných strachov a nádejí.

„Keď sa ľudia dokážu rozhodnúť, prečo a ako používať budúcnosť, stanú sa schopnejšími odhaliť a vytvoriť dosiaľ neviditeľnú inováciu a transformáciu. L'ahšie prijímajú novosť a experimentovanie. Menej sa obávajú neistoty. Sú pokornejší v potrebe ovládať budúcnosť. Sú viac schopní pochopiť a oceniť potenciál, ktorý prinášajú zmeny.

– UNESCO, *Future Literacy*

© Futures Literacy
školenie pre mladých ľudí,
Belgicko

Spoločnosť kompetentná v gramotnosti formovania budúcností je inovatívnejšia a súdržnejšia, pretože je lepšie schopná hľadať a nachádzať spoločnú víziu želanej budúcnosti.

Pre vytvorenie ekologicky a sociálne udržateľného sveta je nevyhnutné na jednej strane sa prispôbiť zmenám a na druhej mnohé radikálne zmeny iniciovať. To nie je možné bez spoločného úsilia. Zmeny možno dosiahnuť len prostredníctvom kolektívnych procesov, kde sa alternatívne budúcnosti vymýšľajú, predstavujú, diskutujú a upravujú predtým ako povedú k činom. Každý čin prináša nové možnosti, ale aj nové neistoty. Projektovanie budúcnosti funguje ako nepretržitá slučka kolektívnych procesov.

My ľudia vždy predpokladáme. Budúce generácie však budú musieť viac ako kedykoľvek predtým lepšie porozumieť procesu tvorby predpokladov budúcnosti (či už na úrovni jednotlivca alebo skupín). Len tak nám môže gramotnosť formovania budúcností pomôcť sa lepšie pripraviť na možno nebezpečnú, neistú, ale určite aj veľmi vzrušujúcu budúcnosť.

Práve toto sú dôvody, prečo UNESCO vyhlásilo Futures Literacy za “kľúčovú kompetenciu pre 21. storočie“, ktorá by mala byť prístupná všetkým.

◇ PROJEKTE "THE FUTURE IS NOW" A O TOM, PREČO POUŽÍVAŤ GRAMOTNOSŤ FORMOVANIA BUDÚCNOSTÍ S MLADÝMI ĽUDMI

V stále komplexnejšom svete, kde je ťažké pochopiť, čo sa deje, gramotnosť formovania budúcností poskytuje spôsob, ako akceptovať neistotu, pochopiť vznikajúce fenomény a vnímať seba samého ako človeka schopného uskutočniť zmenu vo vlastnom živote či v živote komunity. Gramotnosť formovania budúcností (GFB) sa dá použiť na rôzne účely a pre rôzne cieľové skupiny. My sme ju použili s mladými ľuďmi a tu sú výhody:

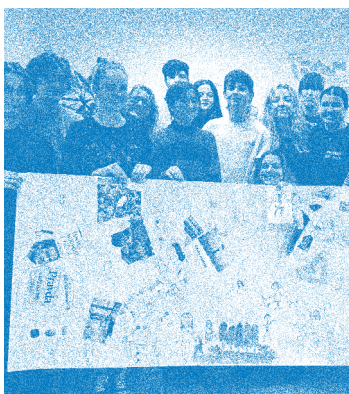
INOVÁCIA	S GFB JE JEDNODUCHŠIE INOVOVAŤ A VYUŽÍVAŤ INOVÁCIE	VĎAKA GFB RÝCHLEJŠIE ZMENY VNÍMAME A RÝCHLEJŠIE PRISTUPUJEME K ROZHODNUTIAM	AGILITA
OBJAVOVANIE	S GFB JE JEDNODUCHŠIE ROZPOZNÁVAŤ A DÁVAŤ ZMYSEL NOVOSTI, NEČAKANÝM SITUÁCIÁM A PREKVAPENIAM	GFB ROBÍ ZMENY ĽAHŠÍMI, PRETOŽE ZMENÁM LEPŠIE ROZUMIEME	DÔVERA
VOL'BA	S GFB JE JEDNODUCHŠIE VYTVORIŤ ZOZNAM RÔZNYCH MOŽNOSTÍ, PRE KTORÉ SA MUSÍME ROZHODNÚŤ, TIETO MOŽNOSTI SÚ NÁSLEDNE RÔZNORODEJŠIE	GFB VYUŽÍVA VÝHODY NESTÁLOSTI A KOMPLEXNOSTI A VEDIE K NOVÝM PRÍSTUPOM A INOVÁCIÁM	NOVÉ SCHOPNOSTI
LEADERSHIP	VĎAKA GFB DOKÁŽEME PODPOROVAŤ INICIATÍVU A EXPERIMENTOVANIE V CELEJ KOMUNITE	GFB UMOŽŇUJE POZNÁVAŤ SVET RÔZNYMI SPÔSOBMI A S VNÍMANÍM ŠPECIFÍK KONTEXTU	CHÁPANIE SVETA
STRATÉGIA	GFB UL'AHČUJE ZOBRAZIŤ SKUTOČNE ODLIŠNÉ, PREMYSLENÉ A VÝZNAMNÉ ALTERNATÍVY	GFB UL'AHČUJE PRIJÍMANIE ROZHODNUTÍ, AJ AK VEDOME ZAHŔŇAJÚ RIZIKO A NEISTOTU	ODOLNOSŤ

MLADÍ ĽUDIA ZBEHLÍ V GRAMOTNOSTI FORMOVANIA BUDÚCNOSTÍ:

- si vedia urobiť vlastný názor i v prípade, ak im niekto vplyvný alebo autorita povie: „budúcnosť bude to alebo ono“;
- dokážu oslobodiť svoju predstavivosť a veriť jej. Majú odvahu nielen si alternatívne budúcnosti predstavovať, ale ich aj zdieľať s ostatnými a urobiť niečo pre ich naplnenie;
- dokážu zachytiť vynárajúce sa trendy a/alebo vytvoriť nové možnosti, neboja sa experimentovania. Neistota a novota ich výrazne neznepokojuje;
- robia životné rozhodnutia uvedomujúc si svoje kompetencie. Berú ohľad na vlastné možnosti a dôverujú vo vlastné schopnosti vrátane ich schopnosti prispôbiť sa a učiť sa;

© Futures Literacy školenie pre mladých ľudí, Slovensko

- berú do úvahy klimatickú zmenu a iné ekologické krízy, nie ako koniec, ale ako kontext, v ktorom sa ich budúcnosť odohrá;
- rozvíjajú svoju empatiu k ostatným, vrátane členov rôznych skupín na základe vypočutia a zváženia ich predstáv o budúcnosti;
- pozerajú sa na svet zo širšej perspektívy a vytvárajú spojenia medzi rôznymi subjektmi a objektmi;
- pri oboznamovaní sa s novými témami zároveň posilňujú svoje kritické myslenie a schopnosť reflexie;
- viac vo svojej práci spolupracujú a učia sa pracovať v rozmanitých tímoch;
- rozmýšľajú z dlhodobého hľadiska a zaujímajú sa o budúce generácie;

◇ PARTNEROCH

BRUSSELAVENIR

BrusselAvenir je sociálno-umelecké občianske združenie, ktoré vytvára príbehy budúcnosti s a pre obyvateľov Bruselu. Prostredníctvom hravého participatívneho procesu rozmýšľania o budúcnosti, kolektívneho vymýšľania a rozprávania príbehov spájajú ľudí, organizácie a sektory so spoločnými témami. Cieľom je podnietiť predstavivosť a diskusiu, vzbudiť túžbu po spravodlivejšej a udržateľnejšej budúcnosti Bruselu a aktivizovať občanov, aby prevzali úlohu pri premene mesta a spoločnosti v ňom.

PLURALITY UNIVERSITY

Plurality university (U+) je nezisková organizácia so sídlom vo Francúzsku s členmi z celého sveta. Jej poslaním je skúmať a otvárať možnosti pre vznik alternatívnych budúcností a to prostredníctvom mobilizácie zdrojov predstavivosti (umenie, fikcia, špekulácie...). Realizuje a víta projekty, ktoré rozvíjajú schopnosti jednotlivcov a organizácií projektovať seba samých a predstavovať si alternatívy, snaží sa zviditeľniť diskusie o transformácii a budúcich predstavách, čerpať z umeleckých a alternatívnych foriem premeny, ktorá je potrebná pre náš svet.

YOUTHWATCH

YouthWatch je občianske združenie, ktoré združuje expertov a expertky so záujmom o mládež, mládežnícku politiku a prácu s mládežou. Víziou sú mladí ľudia, ktorí aktívne spoluvytvárajú svet okolo seba, sú vnímaní ako dôležitá súčasť spoločnosti a náležite podporovaní. Svojimi aktivitami prispievajú k zvyšovaniu kvality práce s mládežou a mládežníckej politiky sledovaním trendov, prinášaním inovácií (vrátane gramotnosti formovania budúcností - futures literacy)

 BrusselAvenir

Spoločnosť kompetentná v gramotnosti formovania budúcností je inovatívnejšia a súdržnejšia, pretože je lepšie schopná hľadať a nachádzať spoločnú víziu želanej budúcnosti.

Pre vytvorenie ekologicky a sociálne udržateľného sveta je nevyhnutné sa na jednej strane prispôbiť zmenám, na druhej strane mnohé radikálne zmeny aj iniciovať. To nie je možné bez spoločného úsilia. Zmeny možno dosiahnuť len prostredníctvom kolektívnych procesov, kde sa alternatívne budúcnosti vymýšľajú, predstavujú, diskutujú a upravujú predtým ako povedú k činom. Každý čin prináša nové možnosti, ale aj nové neistoty. Projektovanie budúcnosti funguje ako nepretržitá slučka kolektívnych procesov.

My ľudia vždy predpokladáme. Budúce generácie však budú musieť viac ako kedykoľvek predtým lepšie porozumieť procesu tvorby predpokladov budúcnosti (či už na úrovni jednotlivca alebo skupín). Len tak nám môže gramotnosť formovania budúcností pomôcť sa lepšie pripraviť na možno nebezpečnú, neistú ale určite aj veľmi vzrušujúcu budúcnosť.

PROJEKT □□
BrusselAVenir
Plurality University
YouthWatch

Erasmus+

